

Innhold

Forord	5
Innledning	15
Tilnærming og problemfokus	18
Forfatterens egen bakgrunn	19
Teoretisk tilnærming	20
Oppbygging av boken	22
Bruk av boken	27
Hvem er boken skrevet for?	27
DEL I	
Kapittel 1	
Migrasjon over landegrenser	31
Migrasjonens helsemessige konsekvenser	38
Norges internasjonale forpliktelser	43
Kapittel 2	
Tidlig innvandring til Norge	47
Frykten for det ukjente	48
Norske jøder	50
Romanifolket og rom	51
Kvener og skogfinner	54
Østeuropeiske flyktninger	57
De nasjonale minoritetenes situasjon i dag	58
Kapittel 3	
Den nye innvandringen	61
Arbeidsinnvandrere fra Asia og Afrika	62

INNHOLD

Politiske flyktninger	63
Suads historie	66
Innvandring til Norge etter EU-utvidelsen i 2004	69
Et fargerikt fellesskap	74
Holdninger til innvandrere	75

Kapittel 4

Sosiale og kulturelle utfordringer ved migrasjon	79
Modernitetens krav	80
Strekking av tid og rom	80
Utleiringsmekanismer	81
Tillit	83
Refleksivitet	84
Informasjonsflommens skyggeside	85
Noen sentrale sosiokulturelle dimensjoner	89
Kollektivism versus individualisme	89
Patriarkat versus likestilling	89
Æreskultur versus verdighetskultur	91
Æreskultur	92
Religion versus sekularisme	93
Sosiokulturell endring	94
Forholdet til egen kulturbakgrunn	95
Den krevende tilpasningsprosessen	95
Møtet med helsetjenestene	96

DEL II

Kapittel 5

Innvandrerers helsetilstand og sykdomsbyrde	101
Botid og helse	102
Alder og helse	103
Allostatisk belastning, helse og sykdom	106
Belastningen ved migrasjon	109
Sykdomsmønstre	110
Belastningslidelser og smertetilstander	111
Livsstilssykdom	113
Overvekt	115
Helserelatert adferd	116
Røyking	116

Alkohol	117
Fysisk aktivitet	117
D-vitaminmangel	119
Psykiske lidelser	120
Infeksjonssykdommer	124
Magesår	125
Tuberkulose	126
Andre sykdommer	127

Kapittel 6

Diskriminering og helse	131
Forbud mot etnisk diskriminering	132
Skjult diskriminering	133
Opplevd diskriminering	134
Subtile former for diskriminering	135
Forekomsten av diskriminering i Norge	138
Diskriminering og helse	140
Diskriminering, stress og allostatisk belastning	143
Diskriminering og social allostatisk belastning	146

Kapittel 7

Sosial kontroll	151
Uformell sosial kontroll	152
Internalisering av den sosiale kontrollen	152
Overdreven eller negativ sosial kontroll	154
Normbrudd	156
Brudd på gruppens normer	157
Sosial kontroll og helse	159
Kontrollbalanse som forklaringsmodell	162
Underskudd på kontroll og sårbarhet	163
Hvordan kontrollen utøves	165

DEL III

Kapittel 8

Retten til helse og helsetjenester	173
Rett til helsetjenester for asylsøkere, flyktninger og familiegjennforente	175
Rett til helsetjenester for personer uten fast opphold	176
Spesielle regler for barn og gravide	177

Praktisering av forskriften	178
Betaling for helsehjelpen	179
Rett til medvirkning og informasjon	180

Kapittel 9

Tilgang til helse- og omsorgstjenester	183
Likeverdige helsetjenester	184
Tilgang til helse- og omsorgstjenester	184
Behov og behovsprøving	185
Hva er innvandrerpasientens behov?	185
Tersker og barrierer for optimal bruk av tjenestene	187
Forhold ved tjenestene	187
Krav om bruk av tolk	188
Kjønnssegregerte tilbud	190
Den enkelte helse- og omsorgsarbeider	191
Forhold ved aktuelle eller potensielle brukere	192
Problemets karakter	193
Hvor finnes hjelpen?	194
Hva må jeg si for å utløse hjelp?	195
Helsekompetanse	196
Funksjonell helsekompetanse	196
Interaktiv helsekompetanse	197
Kritisk helsekompetanse	197
En kunnskapsgenererende prosess	200

Kapittel 10

Samtalesituasjonen	205
Brukermedvirkning	206
Medvirkning ved medisinske beslutninger	207
Den ideelle samtalsituasjonen	208
Kliniske konsultasjoner sett i lys av den ideelle samtalsituasjonen	209
Manglende forståelse for hva saken dreier seg om	209
Mangelfulle eller utelatte opplysninger	210
Helsearbeideres påvirkning på samtalsituasjonen	211
En uuttalt enighet?	213
Empowerment	215
Noen etiske betraktninger	217
Hans Jonas – ansvar for ansvaret	217
Axel Honneth – anerkjennelsen av den andre	219

Emmanuel Levinas – den Andres ansikt 220

Kapittel 11

Profesjonelle samtaler på tvers av kulturelle skillelinjer 223

Kulturbegrepet 224

Kulturkompetansebegrepet 224

Kultursensitivitet 225

Kulturell ydmykhet 226

Fordommer 228

Forklaringsmodeller for sykdom 229

Kierkegaards formaninger 231

En «ikke-vitende posisjon» 233

Spørsmål som arbeidsform 233

Felles forståelse av situasjon, problem og løsning 234

Modeller for strukturerte samtaler med pasienter med annen
kulturbakgrunn 236

 LEARN-modellen 236

 BATHE-modellen 237

 ETHNIC(S)-modellen 238

Formidling av «dårlige nyheter» 241

«Teach-back»-metoder 242

Helse- og omsorgsarbeiderens respons 243

Kapittel 12

Helse- og omsorgsarbeideres ansvar og noen gode eksempler 247

Om begrepet ansvar 248

Eksempler på helse- og omsorgsarbeideres lovfestede plikter 254

 Helsepersonelloven 254

 Bruk av medhjelpere 257

 Helse- og omsorgstjenesteloven 258

 Folkehelseloven 260

Ansvar for ansvaret 261

Noen gode eksempler 262

 Vinje kommune 262

 Rælingen kommune 263

 Arendal kommune 263

 Primærmedisinsk verksted 263

 Bydelsmødrene 265

 Helseforum for kvinner 265

INNHOLD

Helsesenter for papirløse	266
Verdenshuset Haugenstua	266
Sagene bydel	267
Hva helse- og omsorgsarbeidere kan lære av slike eksempler	267

DEL IV

Kapittel 13

Den sosiale lidelsen	271
Smerteopplevelse og -adferd	273
Den sosiale smerten	275
Likhetstrekk mellom fysisk og sosial smerte	276
Faktorer som påvirker smerteopplevelsen	278
Smertefrykt	278
Opplevelsen av smerter påvirkes også av flere andre forhold	279
Forhold hos behandler	280
Litt om behandling av PTSD	286
Innvandrerkvinnens spesielle situasjon	291
Helse- og omsorgsarbeiderens rolle i møte med voldsutsatte kvinner ..	293
Hva kan helse- og omsorgsarbeideren så gjøre?	294
Å bryte tausheten	295

Kapittel 14

Kvinnelig kjønnslemlestelse	299
Generelt om helseskadelige skikker	300
Kvinnelig kjønnslemlestelse	302
Medikalisering av omskjæringstradisjonen	305
Sosial tilknytning og traumatisering	306
Religionens betydning	307
Sosiale endringer ved migrasjon	307
Den enkeltes sårbarhet i endringsprosessen	308
Behovet for noen å snakke med	309

Kapittel 15

Tvangsekteskap i et helseperspektiv	313
Helsekonsekvenser	314
Kliniske kasuistikker	316
Sosial kapital eller strukturell vold?	318
Helsearbeiderens ansvar	320

Kapittel 16

Livsstilsveiledning 325

Livsstilsendring ved migrasjon 326

Det sørasiatiske dilemma 327

 Varmeintensiv tilberedning av maten 328

Kostveiledning 330

Medisinske virkninger av enkelte grønnsaker, urter og krydder 333

 Løk og hvitløk 333

 Ingefær og gurkemeie 335

 Chilipepper 337

 Andre eksotiske urter og grønnsaker 337

Synergier og interaksjoner 340

Interaksjon mellom mat og legemidler 342

Referanser 347

Stikkord 389